

10. Кухаренко В.А. Интерпретация текста: Учебник для студентов филологических специальностей / В. А. Кухаренко. – 3-е изд., испр. – Одесса: Латстар, 2002. – 202 с.
11. Ленець К. «Друже мій єдиний!..» (Початкова формула-звертання у листах Т.Шевченка) / К. Ленець // Урок української. – 2003. – №8 – 9. – С. 31–32.
12. Мацько Л. І. Стилiстика української мови: Підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько та ін. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
13. Нижникова Л. В. Текстовые категории, присущие письму, и специфика их реализации / Л. В. Нижникова // IV Міжнародна науково-практична конференція з питань методики викладання іноземної мови, присвячена пам'яті професора В. Л. Скалкіна: Збірник наукових праць. – Одеса: Астропринт, 2005. – С. 297–302.
14. Павлик Н. В. Специфіка епістолярного жанру як міжстильового явища / Н. В.Павлик // Лінгвістика: Зб. наук. пр. – Луганськ: Вид-во ЛНПУ імені Т. Г. Шевченка «Альма-матер», 2005. – С. 241–248.
15. Парсамова В. Я. Языковая личность ученого (Ю. Лотмана) в эпистолярных текстах / В. Я. Парсамова: Дис. ... канд. филол. наук: 10. 02.01. – русский язык. – Саратов, 2004. – 223 с.
16. Попова О. В. Языковая личность Ивана Грозного (на материале деловых посланий) / О. В. Попова: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. – русский язык. – Омск, 2004. – 177 с.
17. Потапенко Л. В. Антропоцентризм как коммуникативно ориентированная категория жанра письма / Л. В. Потапенко // Личностные аспекты языкового общения. – Калинин, 1990. – С. 46-53.
18. Сватко Ю. И. Онтология интерпретации / Ю. И. Сватко // Понимание как усмотрение и построение смыслов. Сб. научн. тр. – Тверь: ТГУ, 1996. – С. 83–95.
19. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
20. ChWP – The Churchill War Papers/ Edited by Martin Gilbert. Volume III. – London: Heinemann, 2000. – 1821 p.
21. ChS – Correspondence between the Chairman of the Council of Ministers of the USSR and The President of the USA and The Prime Minister of Great Britain during the great Patriotic War of 1941-1945. – Volume I. – Moscow: Progress Publishers, 2006. – 403 p.

Svitlana Yeryomenko

The peculiarities of Winston Churchill's official correspondence

The article deals with Winston Churchill's official correspondence with different addressees. The types of letters, their characteristics are singled out. They are polythematic, initiative, extroversive, dialogical.

Key-words: letter, official correspondence, types of letters, dialogical.

Наталія Калина

ЧИННИКИ ЄДНОСТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ СПІЛЬНОТИ В МІЖНАРОДНИХ ПРОЕКТАХ

У статті проаналізовано фактори, що поєднують лінгвокультурну спільноту, сформовану в межах міжнародного проекту «Ініціативи Змін»: віртуальна мовна картина світу, код культури, культурні установки комунікативної поведінки, культурна конотація, культурний контекст, категорія політкоректності.

Ключові слова: міжнародний проект, лінгвокультурна спільнота, фактори єдності, мовна картина світу, політкоректність.

Дослідження закономірностей функціонування мовної свідомості людини стає одним з перспективних напрямів розвитку сучасної лінгвістики. Розроблення зазначеної проблеми об'єднує досягнення різних сфер сучасної науки про мову, до яких належать когнітивна лінгвістика, психолінгвістика, лінгвокультурологія, теорія мовної комунікації тощо. Основним у цьому напрямі є те, що мову розглядають не як ізольований феномен, який можна пояснити за допомогою понять, що відносяться до самої мови, а в тісному взаємозв'язку з позамовними явищами та прагматичними чинниками. У центрі уваги перебуває мовна комунікація, і лінгвістика поступово взаємодіє з іншими дисциплінами, що тією чи іншою мірою розглядають комунікацію.

У завдання лінгвокультурології як наукової дисципліни входить вивчення і опис взаємозв'язків мови та культури, мови та етносу, мови та народного менталітету. Вона представляє, за висловом Г. С. Воркачева, лінгвокультуру як лінзу, через яку дослідник може побачити матеріальну та духовну самобутність етносу [1] Найбільш узагальненим є трактування лінгвокультурологічного напрямку як вивчення мови в нерозривному зв'язку з культурою, згідно яким лінгвокультурологія є «цілісним

теоретико-описовим дослідженням об'єктів системи культурних цінностей, відображених у мові [5, с. 238].

У статті ґрунтуємо положення про те, що культура лінгвокультурної спільноти (ЛКС), організованої у рамках довготривалих міжнародних проектів (МП), – це специфічний набір цінностей і поведінкових норм, що склалися на основі тих фрагментів контактуючих культур, які характеризуються культурними концептами, що поділяються членами даної ЛКС. У лінгвокультурній реальності міжнародної співпраці формується дискурс, який розуміється як «вербалізація певної ментальності» [6, с. 9], «вербально опосередкована діяльність у спеціальній сфері» [12, с. 4]. Таке розуміння дає підстави стверджувати, що одним з його різновидів є дискурс міжнародних проектів (ДМП). Актуальність лінгвокультурологічного підходу до ДМП обумовлена трьома чинниками: 1) лінгвокультурологія передбачає дослідження і опис культурного простору тієї чи іншої ЛКС крізь призму мови [3, с. 29]; 2) ДМП, у свою чергу, розуміють як мову учасників комунікативного процесу міжнародних проектів, віддзеркалення мовного та культурного стану певної ЛКС; 3) в усних і письмових текстах ДМП реалізовано наявні в ЛКС установки й вимоги до створення мовного продукту, відповідного зовнішнім умовам ситуації породження цього продукту, тобто породження відповідних текстів у певному культурному контексті. З огляду на це, мета статті – ідентифікація чинників, що забезпечують єдність ЛКС МП, на матеріалі текстів ДМП «Ініціативи Змін» (ІЗ).

«Ініціативи Змін» (Initiatives of Change Caux) – одна з найвідоміших довготривалих програм міжнародної співпраці, заснована на ідеях ведення неурядового діалогу культур та ідеологій, довіри, доброї волі та мирної співпраці, запропонованих у 30-х рр. 20 ст. Оксфордською групою вчених і суспільних діячів (the Oxford Group) під девізом морального переозброєння (Moral ReArmament). Відповідно до принципів проекту «Ініціативи Змін» в містечку Ко (Caux), Швейцарія, щорік, у липні-серпні, проходять конференції, форуми, семінари, на які приїжджають чисельні представники широкого спектру неурядових рухів. У організації та обслуговуванні проекту беруть участь волонтери з різних країн (у тому числі й з України), серед яких була і автор статті.

Вивчення ДМП виходить з бачення дискурсу не як статичного фрагменту комунікативного простору мовного колективу, а як динамічної дискурсивної практики, яка постійно замінюється під впливом дискурсивних стратегій, що визначають рамки та зміст міжкультурної комунікації. Такий підхід ґрунтується на відомій тезі М. Фуко про те, що дискурс, будучи фрагментом лінгвокультурної реальності конкретної мовної спільноти, спирається на складну систему правил, що задають параметри породження та інтерпретації будь-якої соціально значущої поведінки людини, у тому числі – й її мовних творів [10]. У такому тлумаченні термін «дискурс» (а також похідний термін М. Фуко «дискурсивна практика») описує спосіб мовлення і обов'язково має визначення – *який* або *чий* дискурс, оскільки дослідників цікавить не дискурс узагалі, а його конкретні різновиди. Вони задані широким набором параметрів: мовними характеристиками, стилістичними особливостями, специфікою тематики, систем переконань, способів міркування і, безперечно, світоглядом. Більш того, передбачається, що спосіб мовлення багато в чому зумовлює і створює саму наочну сферу дискурсу, а також відповідні їй соціальні інститути. По суті, визначення *який* або *чий* дискурс може розглядатися як показник комунікативної своєрідності суб'єкта соціальної дії, причому цей суб'єкт може бути конкретним, груповим або навіть абстрактним [11, с. 51, 52]. Використовуючи, наприклад, термін дискурс міжнародних проектів, маємо на увазі не стільки те, як говорять про міжкультурну комунікацію, скільки те, як абстрактний соціальний агент «міжнародні проекти» виявляє себе в комунікативних формах – що сповна відповідає традиційним термінам типу мова міжнародних проектів.

Структурна цільнооформленість ЛКС ІЗ має вияв у дискурсивній практиці його представників і базується на шести чинниках. Передовсім, це спільні для них концепти, які складають конкретну мовну картину світу (у трактуванні З. Д. Попової та І. А. Стерніна, сукупність зафіксованих в одиницях мови уявлень соціуму про дійсність на певному етапі розвитку [9, с.5]). Ми назвемо її віртуальною мовною картиною світу, оскільки вона є сукупністю зафіксованих в ДМП уявлень ЛКС, обмеженої просторово-часовими рамками МП ІЗ. Спираючись на тексти міжнародних конференцій, форумів, семінарів, проведених у Ко в липні-серпні 2007–2009 рр., виділяємо ядерний концепт віртуальної мовної картини світу ЛКС ІЗ – «РІЗНОМАНІТНІСТЬ» (*DIVERSITY*), яка «має вияв у неповторності та різноманітті особливостей, властивих групам та спільнотам, які складають людство» [2]. Концептосферу «*DIVERSITY*» складають концепти «*Cultural diversity*», «*Ethnic diversity*», «*Ecological diversity*», «*Biological diversity*», «*Political diversity*» тощо.

Другим чинником, об'єднуючим ЛКС ІЗ, є спільний код культури. В. В. Красних розглядає його як «сітку», яку «культура «накидає» на навколишній світ, членує, категоризує, структурує й оцінює його» [4, с. 297]). Код культури ЛКС ІЗ являє собою фреймову структуру, тобто систему концептів,

пов'язаних таким чином, що для розуміння будь-якого з них ми повинні розуміти цілісну структуру, до складу якої вони входять [13, с. 111]. Встановлено, що вказані концепти реалізуються в 7 фреймах:

Фрейм «Права людини» (*Human Rights*) складається зі слотів: *equal rights, social rights, economic rights, religious liberty, privacy intervention, freedom promotion, publicity* (віддання гласності порушень прав людини), *universality* (загальна пріоритетна цінність прав людини), *rights inflation* (проблема збалансованої цінності прав людини, запровадження і дотримання яких вимагає великих фінансових витрат).

Фрейм «Дискримінація» (*Discrimination*) представлений слотами: *affirmative action* (або *positive discrimination* – цілеспрямована політика відновлення прав меншин, що дискримінуються), *burden of the past* (небажання визнавати рівні права жінок, сексуальних, етнічних та ін. меншин через традиції дискримінації, расизму і тому подібне), *gender discrimination* (права жінок в ісламських країнах), *gay marriage, animal rights*.

Фрейм «Держава» містить слоти: *self-determination, new sovereignty* (повний суверенітет для демократичних країн і умовний, аж до його втрати, там, де права людини порушуються), *separation of powers, democratic elections, democracy at a transnational level, homelessness*.

Фрейм «Судова практика» представлений слотами: *blind justice* (рівність всіх перед законом), *criminal justice* (кримінальна відповідальність за порушення прав людини), *capital punishment* (неприйнятність страти).

Фрейм «Насильство» містить слоти: *use of force* (by governments), *torture* («*ticking bomb argument*» – проблема вживання тортур до потенційних терористів), *ethnic cleansing, security* (право на виживання і захист від насильства), *barbarism* (порушення окремою особою або групою осіб прав людини і культурно-поведінкових норм, можливе в будь-якій культурі).

Фрейм «Глобалізація» складається із слотів: *globalization of economy, globalization of cultures, clash of civilizations, equality between cultures*.

Фрейм «Терпимість» реалізований слотами: *respect to human rights, relativism* (мирне співіснування ідеологій, моральних цінностей, норм поведінки, релігій, виключаючи ті, де порушуються права людини), *intolerance to intolerance* (нетерпимість до будь-яких порушень прав людини).

Третім чинником є спільні культурні установки комунікативної поведінки (за визначенням І. Г. Ольшанського, це «ментальні зразки», котрі є продуктом взаємодії двох і більше індивідів, і котрі відіграють роль своєрідних приписів [7, с. 37]). Взаємодіючи в процесі міжкультурної комунікації, представники контактних в ІЗ культур визначають для себе спільні та взаємоприйнятні цінності (*shared values*), накопичують і реалізують у своїй комунікативній поведінці спільний досвід, який символізується набором спільних та взаємоприйнятних цінностей. Цей процес передбачає створення спільного розуміння концептів (*shared meaning*) шляхом достовірної інтерпретації вербальних і невербальних символів (слів, дій, об'єктів), що репрезентують їхнє значення, тобто створення міжкультурної компетенції.

По-четверте, вони поділяють уявлення культурної конотації – «когнітивній за своїм характером інтерпретації денотативного або образно мотивованого аспектів значення у термінах і категоріях культури» [7, с. 39]. Основою спільної для всіх членів ЛКС ІЗ культурної конотації служить колективна міжкультурна компетенція. Це складний феномен з багатьма складовими, серед яких знання базових концептів культури, уміння оперувати ними в дискурсі, позитивне відношення до комунікативних партнерів, здатність встановлювати і підтримувати стосунки необхідні для спільної діяльності, володіння англійською мовою на рівні достатньому для сприйняття і концептуалізації інформації і вироблення комунікативних стратегій у дискурсі.

По-п'яте, вони функціонують у спільному культурному контексті, який розуміється як сукупність інституційних, ціннісних, когнітивних умов реалізації подій або фактів, з одного боку, і сукупність виразних засобів, використовуваних людьми за цих обставин, з іншого [8, с. 465]. Спільний культурний контекст ЛКС характеризується просторово-часовими, цільовими, комунікативними обмеженнями міжнародної програми ІЗ.

І, нарешті, шостий чинник: учасники конференцій в проекті ІЗ за визначенням повинні оперувати набором мовних засобів політичної коректності (ПК), оскільки вони є прибічниками діалогу культур і світоглядних платформ. Сьогодні ПК – неодмінна частина мовної практики демократичного суспільства, оскільки вона задає формальні основи взаємодії культур на принципах співіснування різних соціумів. Під ПК розуміється «прагнення знайти нові способи мовного вираження замість тих, які зачіпають почуття та гідність особистості, обмежують її права звичною мовною нетактовністю та прямотиністю відносно расової та статевої належності, віку, стану здоров'я, соціального статусу,

зовнішнього вигляду тощо» [15]. Проблема ПК має два аспекти: 1) те, як вона концептуалізована мовою (ПК як концепт); 2) те, як ПК реалізована в мові (ПК як дискурсивна категорія).

Концептосфера ПК, що представляє соціально-культурне явище, пов'язана з ланцюгом політичних, соціальних і культурних змін, які зменшують бар'єри між етнічними, гендерними, культурними, ідеологічними спільнотами, що мають свої особливості і феноменальні риси. У сучасному багатополарному світі політична коректність стала ключовим концептом культури, який відрізняється комунікативно-соціальною значущістю, як для окремої мовної особистості, так і для лінгвокультурної спільноти загалом.

У статті політкоректність розглядається, з одного боку, як категорію міжкультурної комунікації, яка спричиняє або перешкоджає взаємодії культур у ЛКС ІЗ, а з іншою, як категорію лінгвокультурології, що свідчить про віддзеркалення в мові процесів позамовної дійсності, активізованих у процесі здійснення міжнародного проекту. З огляду на розуміння складної природи концепту ПК, його роль як одного з чинників єдності ЛКС ІЗ визначаємо з урахуванням лінгвокультурологічного аспекту, характерною рисою якого є бачення концепту не лише як ментального утворення, а й як обов'язково маркованого етнічною, гендерною, віковою тощо специфікою.

Під час конференцій ІЗ в липні-серпні 2009 р. автором цієї статті проведені ряд пілотних оцінок значення ПК за методикою американських соціологів Н. Гросса та С. Симмонса [14]. Зокрема, метою одного з експериментів було з'ясування наявності відмінності рівня впливу категорії політкоректності на дискурсивні практики учасників конференцій залежно від їхнього віку. Під час реєстрації інформантам п'яти вікових груп видано картки, де запропоновано оцінити своє відношення до політкоректності, обравши одну з чотирьох відповідей на питання про те, наскільки вони політкоректні у своїй комунікації.

Таблиця 1. Відношення до ПК залежно від віку.

Вік	Політично коректні	Помірно коректні	Політично некоректні	Байдужі
18-25	42.4%	12%	36.1%	9.5%
26-35	56.5%	35.0%	7.5%	1%
36-49	41.5%	49.9%	8.6%	0%
50-64	49.4%	42.7%	3%	5.9%
65+	15%	61.3%	0%	23,7%

Результати пілотного експерименту були зведені в таблицю, з якої видно, що вікові групи 26–35, 36–49 і 50–64 років показують найбільш високий відсоток ПК, відповідно, 91.5%, 91.4%, і 92.1%. У віковій групі 18-25 років більш за третину респондентів негативно відносяться до ПК. У старшій віковій групі близько чверті респондентів байдужі до ПК. Практично всі респонденти, що відзначили заперечення ПК або байдужість до неї, – це учасники з країн Західної Європи та США. Опитування підтвердило правомірність включення ПК до чинників, які об'єднують ЛКС ІЗ.

Отже, культура лінгвокультурної спільноти, організованої в межах довготривалого міжнародного проекту ІЗ, – це специфічний набір цінностей і поведінкових норм, для яких характерні культурні концепти, виокремлювані членами ЛКС. У дискурсивній практиці ЛКС ІЗ реалізовано лінгвокультурні та концептуальні категорії, які ідентифікуються як шість базових чинників, що визначають структурну цільноформленість ЛКС. До чинників, що зумовили єдність ЛКС ІЗ належать: спільна для його учасників віртуальна мовна картина світу з ядерним концептом «РІЗНОМАНІТНІСТЬ» (*DIVERSITY*), спільний код культури, реалізований у 7 фреймах, спільні культурні установки комунікативної поведінки, спільні для членів ЛКС уявлення культурної конотації, спільний культурний контекст ІЗ, комунікативні умови політичної коректності. Окреслена в статті проблема потребує дальшого аналізу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании / С. Г. Воркачев // Филологические науки – 2001. – № 1. – С. 64–72.
2. Всеобщая декларация ЮНЕСКО о культурном разнообразии, 2 ноября 2001 г. (Принята 31-й сессией Генеральной конференции ЮНЕСКО) [Электронный ресурс на французском, английском, испанском, русском, китайском и арабском языках] – Париж, 2001. – Режим доступа к публикации : <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127160m.pdf>

3. Иванова С. В. Политический медиа-дискурс в фокусе лингвокультурологии / С. В. Иванова // Политическая лингвистика. – Екатеринбург, 2008. – Вып. 1(24). – С. 29–33.
4. Красных В.В. "Свой" среди "чужих": миф или реальность? / В. В. Красных – М.: ИТДГК "Гнозис", 2003. – 375 с.
5. Лучинина Е. Н. Лингвокультурология в системе гуманитарного знания / Лучинина Е. Н. // Критика и семиотика. – Тверь : Тверской гос.ун-т, 2004. – Вып. 7. – С. 238–243.
6. Михалёва О.Л. Политический дискурс как сфера реализации манипулятивного воздействия: [Текст] : монография / О. Л. Михалёва. – Иркутск: Иркут. ун-т, 2005. – 320 с.
7. Ольшанский И. Г. Лингвокультурология в конце XX в.: итоги, тенденции, перспективы / И. Г. Ольшанский // Лингвистические исследования в конце XX века. – М. : ИНИОН РАН, 2000. – С. 26–55.
8. Орлова Э. А. Культурная (социальная) антропология / Э.А. Орлова. – М. : Академический Проект, 2004. – 480 с.
9. Попова З. Д. Язык и национальная картина мира / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж, 2002. – 60 с.
10. Фуко М. Дискурсивные закономерности / М. Фуко. // Археология знания: [пер. с фр. / общ. ред. Бр. Левченко]. – К. : Ника-Центр, 1996. — С. 23–77.
11. Фуко М. Порядок дискурса / М. Фуко // Воля к истине. – М., 1996. – С. 49–96.
12. Шевырдяева Л.Н. Язык современного американского судебного дискурса. (на материале решений Верховного суда США) : автореф. дисс. канд. филол. наук : специальность 10.02.04 «Германские языки» / Л. Н. Шевырдяева. – Москва : МГУ, 2009. – 19 с.
13. Fillmore Ch. Frame semantics / Ch. Fillmore // The Linguistic Society of Korea (ed.). Linguistics in the Morning Calm. – Seoul : Hanshin Publishing Co, 1982. – P. 111–137.
14. Gross N. The social and political views of American professors / Gross N., Simmons S. (Working Paper, September 24, 2007). – available at : http://www.wjh.harvard.edu/~ngross/lounsbury_9-25.pdf
15. Merriam Webster Collegiate Dictionary, Electronic Edition, 1994–1995, Merriam Webster Incorporated – available at : www.m-w.com/cqi-bin/dictionary.

Nataliya Kalyna

Language-cultural community unity factors in international projects

The article considers factors responsible for structural integrity of the language-cultural community created within the framework of the international project «Initiatives for Change»: shared virtual language map of the world, shared culture code, shared cultural rules of communicative behavior, shared cultural context, political correctness.

Key words: international project, language-cultural community, unity factors, language map of the world, political correctness.